

l) Matice krštenih i vjenčanih iz Kastva, i to matice krštenih od god. 1672.—1699. na izmjence glagolskim i latinskim slovima, a matice vjenčanih od god. 1652.—1679. većinom glagolskim slovima.

m) Matica krštenih iz Vrhovaca kraj Krašića u jaskanskom kotaru od god. 1672.—1681. Izdao sam tu maticu u Vjesniku kr. zem. arhiva za god. 1914., gdje sam je i izbliže opisao.

n) Matica krštenih, vjenčanih i umrlih u župi sv. Petra na Mrežnici. Ovakove matice spominje Ivan Tkalčić u Katoličkom listu 1903. i u Šematizmu nadbiskupije zagrebačke od god. 1900. spominje se svake godine za ovu župu: „Olim celeberrima schola pro glagolitis. Glagolitae fuerunt hic usque ad annum 1692., quo et matriculae glagolitice scriptae. Matriculae bapt. ab a. 1561., mort et coop. ab a. 1681“. Na žalost ja tih matice nijesam našao, kamo su dospjele, nijesam mogao doznati. Našao sam samo na listu, gdje počinju latinske matice vjenčanih 1677. (8. VI.) ove riječi glagolskim slovima zabilježene: „To su knjige, kadi se mrtvi zapišuju leta gospodinova 1674.—1674. na 8. ijuna priminu pop ljuven Vrbanić“. — Prema ovoj bilješci bila bi pogriješna god. 1679., koju je Ivan Tkalčić zabilježio kao godinu smrti popa Ivana Vrbanića, ili je ovdje naknadno pogriješno unijeta.

o) Matica krštenih, vjenčanih i umrlih iz Krkavača kraj Kopra u Istri od god. 1675. do 1690.

p) Popis kantanih i malih misa iz Omišlja iz 18. vijeka. Rukopis se nalazi u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod sign. S. M. 32. F. 5 Rukopis počinje sa misama od 20. siječnja, ali pred tim je jedan list isčupan, a svršava sa 31. prosincem, godina nije zabilježena, bit će svakako iz druge polovice 18. vijeka. Darovao je rukopis pokojnomu Kukuljeviću omišaljski župnik Nikola Albanase.

r) Popis kantanih i malih misa iz Baške od god. 1782. Rukopis se nalazi u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod sign. S. M. 32. F. 8. pod naslovom: „Miše kantane i male“. U ovom rukopisu imademo popisane i baščanske popove iz god. 1782., te doznajemo, da je još te godine bio 41 pop u Baški.

14. Razne bilješke.

Ove se nalaze u raznim knjigama, osobito crkvenim. Obazrijet ću se samo na starije, jer samo ove mogu imati nešto većega interesa. Ove pregleda radi predočujem u 4. skrižaljci.

4. Skrižaljka.

Tekući broj	Mjesto, odakle je bilješka :	Zemlja ili pota- nje označenje mjesto:	Dan, mjesec i go- dina, kada je napisana ?	Ukupno
1.	Krk grad	na otoku Krku	1387., 1411., 1432., 1487.,	4
2.	Omišalj	na otoku Krku	XII. 1387., 1457., 1471., 2. VII. 1471., 1525., III. 1533., III. 1536.	7
3.	Cvitković	Hrvatska	oko 1395.	1
4.	Nugal	Istra	1405	1
5.	Bakar	Hrvatska	1414., 18. X. 1485.	2
6.	Sv Ivan u Lici	Hrvatska	1441., 1443.	2
7.	Kasegi	Hrvatska	1449.	1
8.	Poljane	Istra	1452.	1
9.	Boljun	Istra	1463.	1
10.	Kubed-Lindar	Istra	1463.	1
11.	Hreljin	Hrvatska	7. I. 1465., 15. I. 1465.	2
12.	Vrbnik	na otoku Krku	1471.	1
13.	Turopolje	Hrvatska	28. III. 1482., 2. IV. 1492, 21. XI. 1493, 15. IX. 1494., 9. XI 1495. 20. XII. 1507., 17. IV. 1509.	7

Tekući broj	Mjesto, odakle je bilješka :	Zemlja ili po- tanje označenje mjesto:	Dan, mjesec i go- dina, kada je inapisana?	Ukupno
14.	Izola	Istra	26. VI. 1482.	1
15.	Brod na Kupu	Hrvatska	1483.	1
16.	Buže	Hrvatska	7. VII. 1486.	1
17.	Gacka	Hrvatska	1486.	1
18.	Tribihovići	Hrvatska	1487.	1
19.	Kopar	Istra	1492.	1
20.	Novi	Hrvatska u Vinodolu	1493., 1493. 1496. 1496., 1499., 30. I, 1499.	6
21.	Grobnik	Hrvatska	1493.	1
22.	Roč	Istra	10. I. 1503., 24. V. 1545., 15. VII. 1546.	3
23.	Gora	Hrvatska	1509.	1
24.	Zaglav	Dalmacija	3. II. 1512.	1
25.	Stanišćani	Hrvatska	1518.	1
26.	Senj	Hrvatska	2. XI. 1543.	1
27.	Belgrad	Hrvatska u Vinodolu	oko 1558.	1
28.	Krašić	Hrvatska	1581.	1
29.	Mlaka na Mrežnici kraj Duge rese	Hrvatska	14. I. 1583.	1
30.	Kamnje kraj Čr- niča	Gorička	15. VI. 1583.	1
31.	Bez označena mjesto	—	1368., 1432., 9. IV. 1462.	3

Iz ove poslovne ili dnevne knjige razabiremo, da imamo hrvatskih glagolskih spomenika, koji polaze iz zemalja, kojima je na sjevero-zapadu skrajna točka mjesto Ponikve, na zapadu skrajnja točka mjesto Kontovelj (sjevero-zapadno od Trsta), na istoku Križevci na jugu Dubrovnik, u Bosni na jugu mjesto Rmanj, a na istoku Blagaj. Nu nema sumnje, da je bilo glagolsko pismo rašireno i mnogo dalje izvan granica, koje sam sada na temelju dosada izdanih ili meni poznatih glagolskih spomenika mogao konštatovati, i to s razloga, što nijesu još uvijek ne samo izdani premnogi glagolski hrvatski spomenici, već dapače nijesu ni izdaleka svi ni pokupljeni. Nema sumnje, da je bilo glagolsko pismo rašireno i po cijeloj današnjoj Slavoniji, pa da su Turci ondje uništili svaki trag ne samo glagolskoj knjizi i glagolskomu pismu, već uopće svakoj prosvjeti, kada su ondje poslije mohačke bitke zagospodovali. Isto tako nas upućuju i neki tragovi, da je bilo glagolsko pismo rašireno po Kranjskoj sve do Ljubljane. Prošle mi je godine dopala ruku jedna knjiga iz župe sv. Ruperta, koja leži na sjeveru Novoga Mjesta u Kranjskoj, kojoj su korice omotane u jedan list pergamene, na kojem se nalazi odlomak glagolskoga misala hrvatske recenzije iz 14. vijeka. Odakle zaključujem, da je bilo i u južnoj Kranjskoj popova glagolaša, kamo su dolazili iz istočnoga dijela Istre. Da je bilo poznato glagolsko pismo u južnoj Kranjskoj, jamče nam i neke isprave, koje govore o kretnjama turske vojske u 16. vijeku, koje su se imale žurno razglasivati narodu i po raznim mjestima u južnoj Kranjskoj. Te sam listine ja štampao u Vjesniku kr. zem. arhiva u Zagrebu god. 1914. zajedno sa Drom. I. Bojničićem Kninskim. Zaista ne bi se žurne obavijesti slale na glagolskom pismu u Kranjsku, da nije to pismo bilo ondje posve običajno. Još je nekoliko dokaza pružio za ovu moju tvrdnju u svom člančiću „Glagolica pri Slovencih“ prof. I. Koštial, štampanom, u Vjesniku staroslavenske akademije u Krku za g. 1913. na str. 29.—32.

Najprije je glagolskoga pisma nestalo u Slavoniji u prvoj polovici 16. vijeka, zatim u Bosni u drugoj polovici 16. vijeka, zatim u Kranjskoj početkom 17. vijeka, jer se je sumnjalo u popove glagolaše, da ne pristaju uz protestantizam, zatim iz zagrebačke biskupije koncem 17. vijeka, zatim iz Istre u 18. vijeku, zatim iz Dalmacije početkom 19. vijeka (iz južne Dalmacije već prije), zatim iz senjske biskupije prvih decenija 19. vijeka

i konačno iz krčke biskupije oko god. 1835., dok nije tako posvema nestalo u dnevnoj porabi glagolskoga pisma iz svih krajeva hrvatskoga naroda.

Pored gore navedene poslovne proze nalazimo i posve privatnih glagolskih bilježnica pojedinih ljudi ili porodica, i to iz druge polovice 18. vijeka i početka 19. vijeka. Takova bljaše bilježnica posjednika i trgovca iz Sale Matije Šimoncina, u kojoj se nalaze različite bilješke, koje su se ticale njegove porodice i njegove imovine košto i raznovrsni računi, a sižu od god. 1783.—1826. Rukopis se ove bilježnice nalazi u arhivu Jugosl. akademije pod signaturom IV. a. 80./19.

VI. Umjetna knjiga.

Pored strogo crkvenih knjiga (misala, brevijara, psaltira, evanđelistara, raznih molitvenika itd.), koje su prepisivali naši revni popovi glagolaši za crkvenu ili obrednu porabu, bavili su se oni i lijepom kao što i poučnom knjigom. Strogo crkvene knjige, isprva i druge, pisali su oni dotično prepisivali hrvatsko-slavenskim jezikom, dočim su knjige namijenjene široj publici počeli već dosta rano pisati narodnim hrvatskim jezikom i time udarili temelj ne samo lijepoj i poučnoj hrvatskoj knjizi već i hrvatskoj prosvjeti.

Kako je bio velik nemar za hrvatsku glagolsku knjigu u 19. vijeku pa evo sve do danas i kako su se naši noviji literarni historičari zadovoljavali vijestima, što su ih našli u djelima Ign. Gjorgjića, Ardelija Della Belle, Serafina Cerve, Sebastijana Dolcia, D. Farlattia, F. M. Appendinija, I. Chr. Engela itd., u kojima je bilo o našoj hrvatskoj glagolskoj knjizi malo ili ništa spomenuto, prikazivali su našu stariju literaturu pogriješno, te tražili početak naše umjetne literature pod konac 15. vijeka, dočim je ona postojala barem 100 godina ako ne i više prije 15. vijeka i našli kolijevku naše literature u Dalmaciji, dočim je u istinu bila prava kolijevka hrvatskoj literaturi u hrvatskom primorju i na otoku Krku. Već je po hrvatskom primorju i na otoku Krku cvala hrvatska lijepa i poučna knjiga, dok se je u Dalmaciji pisalo hrvatski vrlo malo, jer se je ondje međutim skoro sve pisalo talijanskim i latinskim jezikom.